

Jeroen Siebelink op pad met Jan Siebelink

Het jaar van mijn vader

Voorwaar meneer Siebelink, God zal u de kop vermorzelen.' De man in de afgelden zaal in Zevenhuizen had niet kunnen wachten tot het vragenuurtje, omklemt al in de eerste minuten van jouw optreden de microfoon. 'Ik zweer u, laat het boek niet verfilmen. Gods oogappels, de predikers in uw boek die het zo goed voor hadden met uw uitverkoren vader, zult u daarmee nog meer pijn doen, en daarom zal God u...' Hij stikt in zijn woorden.

'Mag ik daar straks op terugkomen?', zeg jij betrokken. Dat hoeft niet meer, twee dames verwijderen hem. Je kijk hem na, de twijfel op je gezicht ken ik. *Heb ik dan toch iets verschrikkelijks gedaan?* Een paar weken later, op weer een overtekende avond in de Wilhelminakerk te Bussum, plaagt interviewer Tonko Dop je. 'Straks laat Paul Verhoeven een Jeroen Krabbé als jouw godvrezende vader over de Veluwe lopen.' Het beeld bevalt je wel. 'Misschien kan hij in één scène beter dan wat ik in vierhonderd bladzijden doe', zeg je. 'Ik zie mijzelf al bij de première op de eerste rij zitten, hoor. Met een mooi pak aan.'

Een oude vrouw vooraan houdt het niet langer. 'Ik

Op verzoek van *Intermediair* volgde journalist Jeroen Siebelink zijn vader Jan op diens onwaarschijnlijke tournee door het land. De AKO

Literatuurprijs 2005 bracht hem in korte tijd veel succes en bekendheid.

Maar niet de verhoopte rust. DOOR **JEROEN SIEBELINK** FOTOGRAFIE **REYER BOXEM**

Knielen op een bed violen

Jan Siebelinks autobiografische roman speelt in de jaren twintig, dertig van de vorige eeuw. Hans Sievez, een in zijn jeugd verwond man, vindt de kracht om toch iets van zijn bestaan te maken. Na een opleiding tot bloemenkweker begint hij zijn eigen kwekerij in een villadorp. Hij trouwt met zijn jeugdliefde Margje, krijgt een zoon en lijkt daarmee alles te hebben wat zijn hart begeert. Dan ontvangt hij een Goddelijk visioen. Zijn zoon vindt hem die dag op de grond: verward, aangeraakt door het Opperwezen dat zich als een vuurkolom aan hem voordeed en drie keer tot hem sprak. Sievez bekeert zich tot een buitenkerkelijk, zwaar calvinisme. Zijn vrouw bevalt van een tweede zoon, maar hij kan nauwelijks nog aandacht opbrengen voor zijn gezin. Hoewel hij de kwekerij niet verwaarloost, interesseren ook de teruglopende verkopen hem weinig. Predikers overspoelen zijn erf en leggen langzaam maar zeker ook beslag op zijn huis.

kan absoluut niet begrijpen dat u toestemming geeft aan die cineast.' Alle tijd neem je. 'De cineast is van gereformeerde huize, stelt u dat een beetje gerust? En we zijn even oud, we zullen elkaar begrijpen. Laatst at hij met vrienden in Le Garage, en hij sprak daar vurig over het boek. Wat denkt u: er zullen mooie, erotische scènes komen natuurlijk.

In mijn boek komt het tussen mijn vader en moeder enkele keren nét niet tot een hevige vrijpartij, omdat vaders passie exclusief naar God uitgaat. Deze cineast geeft daar vast zijn eigen draai aan. Hij is net als u een lezer die het boek zelf mag interpreteren, mevrouw, of niet?' Je strekt je armen vertwijfeld naar haar uit, wil haar meer geruststellen dan je met deze woorden doet. Beduusd, niet ontevreden gaat ze zitten.

Ze heeft een punt, en dat weet jij. Vrijwel elke avond, ergens in het land, citeer je bezwerend een regel uit *Spreuken van Salomo*. *Wij zijn niet op aarde om lof en eer te vergaren, maar om toe te nemen in de vreze des Heeren*. 'Nee toch, niet zo vaak?', doe je verward in de lounge van Résidence Roosendaal, vlakbij je geboorteplaats Velp. We kijken uit over het dal met de grote kasteelvijver waar we vroeger op schaatsten, voordat we bij oma vermicellisoep gingen eten. Opa leefde toen niet meer.

'Tja, calculerend was ik als jongetje al', zeg je. 'Nog steeds wil ik met een 10 de hemel in. Maar wat als ik straks misschien voor Zijn troon sta? Wordt dit boek mij dan toegerekend of word ik erop afgerekend? Ik had gehoopt dat het mij rust zou brengen, maar ik ben banger, gejaagder dan ooit.'

Tot de kerst ben je volgeboekt met optredens. Volgens de laatste telling heb je 330 duizend exempla- ➔

**'De wetten van een
roman eisen nu eenmaal
dat ik rottige dingen in
hun leven aanzet, mooie
dingen wegsnoei'**

→ ren van *Knielen op een bed violen* verkocht, in een jaar tijd. Behalve de verfilming wordt ook een toneelstuk verwacht. Na het winnen van de AKO Literatuurprijs 2005 is het boek nu ook genomineerd voor De Gouden Uil 2006, De Libris Prijs 2006 en Het Christelijk Boek 2006. 'Je wordt rijk met een boek over calvinisme', plaagt Dop. Je zwijgt, staart naar je nieuwe schoenen. Dan: 'Overigens, wat ik wilde zeggen, gisteren heb ik tien kilometer hard gelopen in het bos!' Een bewonderende zucht trekt door het publiek. 'Maar daar hadden we het niet over, hè?'

Dop dringt aan. 'Over je vader heb je eerder boeken geschreven. Waarom is dit boek zo'n onverbiddelijke bestseller?' Je doet een paar suggesties. De laatste, de meest eerlijke, spreekt het minst tot de verbeelding van het publiek. 'Dit boek is bovenal een Roman van de Onmacht', zeg je. 'Ik ben niet achter de waarheid van mijn vader gekomen. Hij was niet de vader in de roman.'

Belijdenis van schuld of stille berekening? In elk geval niet iets waar al die mensen vanavond, het boek in de aanslag voor een handtekening, op zitten te wachten. Dit verhaal moet zó gebeurd zijn, niet anders. De ontsteltenis waarin de roman ze achterliet, is te groot. Voor opa's kleinzoon ook trouwens, die drie jaar was toen opa stierf en geen eigen herinneringen aan hem heeft. Hoe pijnlijk ook het verhaal, ik wil geloven in die fascinerende antiheld die hij daarin is.

Verklaringen voor het overrompelende succes laat je liever aan anderen over. Tijdens een drie keer overtekend openbaar college van de Groningse Faculteit voor Godgeleerdheid rijgen hoogleraren de exegeses aaneen. 'Rembrandteske, sociaal-psychologisch hoogintelligente vastlegging', zegt een antropoloog. 'Dit is het eerste boek dat zachtvaardig en zonder oordeel de aantrekkingskracht van religie beschrijft mét aandacht voor de manische werking ervan', zegt een letterkundige. 'Net als in de boeken van Thomas Roosenboom ontketent een strevende held krachten die hij niet meer in de hand heeft en waardoor hij zijn ondergang tegemoet treedt. Maar Siebelink kient dat niet strategisch uit, zoals Roosenboom dat doet als de wrede meester over een schaakpartij, integendeel. Hier is een bezorgde verteller aan het woord, die slechts probeert te begrijpen waaróm de held dat doet.'

Ook in Groningen komen ze er niet uit, maar de organisatoren vinden het een zinderende middag. De interviewer, een hoogleraar godsdienstpsychologie, bekent me in de pauze zenuwachtig te zijn voor het tweegesprek. 'Geen zorgen', zeg ik, 'hij interviewt toch zichzelf.' Als later een van de twee microfoons stuk blijkt, leg je een arm om haar heen en zegt: 'Dan kruipen we toch lekker dicht tegen elkaar aan?' Met een blos vraagt ze: 'Wat doet dat met u, als ze dingen zeggen als Rembrandtesk?' Antwoord: 'Ik had er nog veel langer naar willen luisteren.' De zaal lacht, en meteen corrigeer je jezelf: *Wij zijn niet op aarde om lof en eer te vergaren, maar om toe te nemen in de vreze des Heeren.*

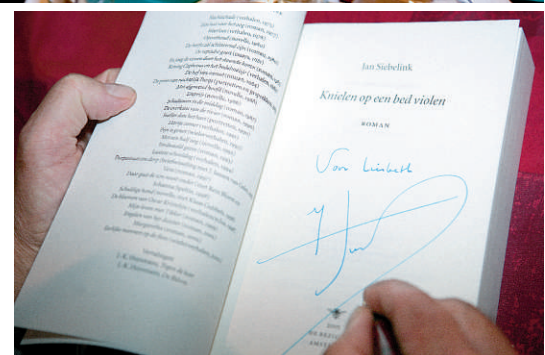
Het Paradijs is niet te verdienen, wist opa. Levensloop en lotbestemming staan toch vast. Maar tot de

Jan Siebelink signeert na een openbaar college van de faculteit godgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Groningen

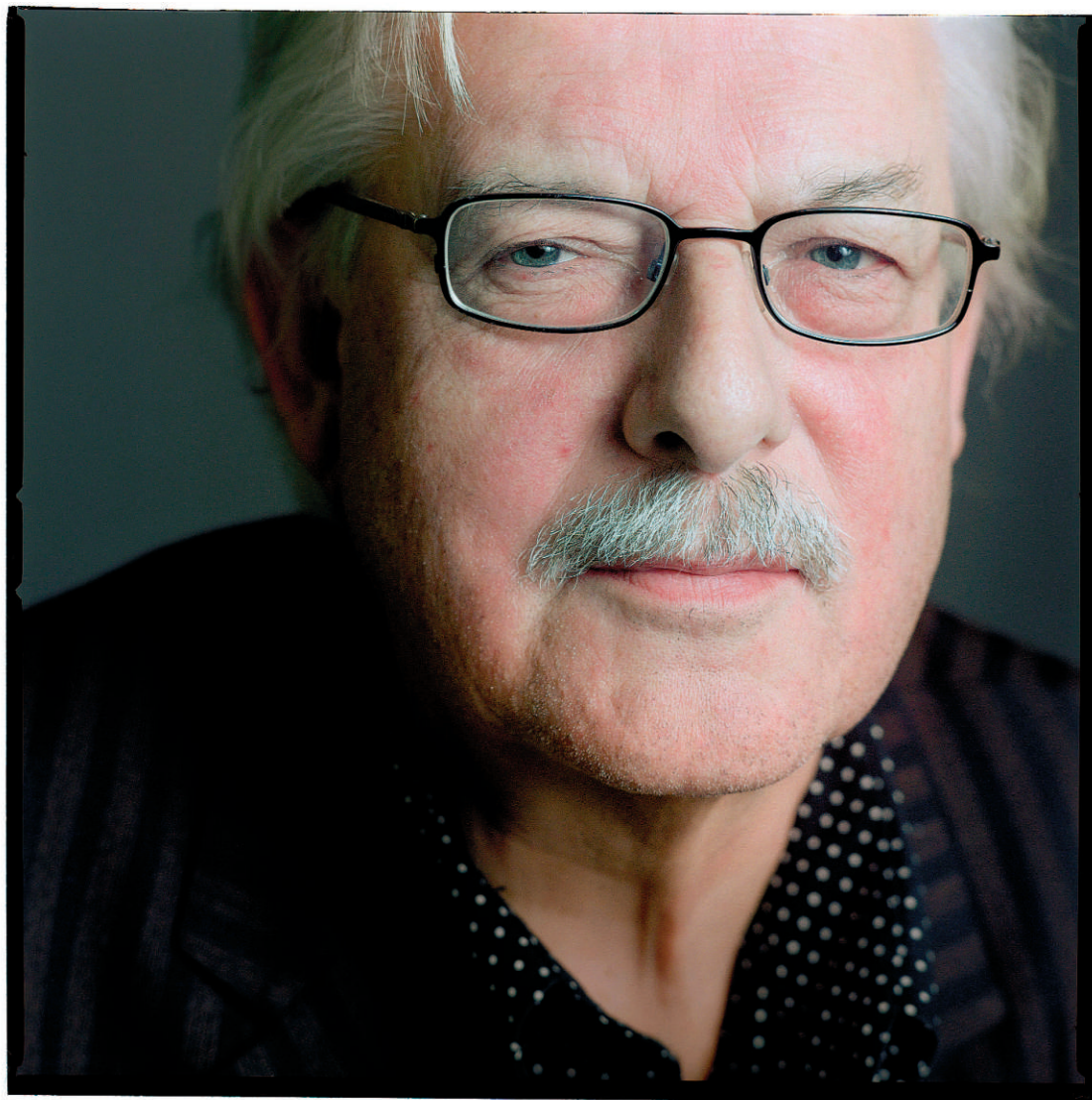

'Ik had gehoopt dat het mij rust zou brengen, maar ik ben banger, gejaagder dan ooit'

dag dat God hem hopelijk bij zich zou roepen, hunkerde hij niet alleen naar het Woord van de predikers om hem in de onthechting van het aardse bij te staan, maar genoot hij tegelijk zielsveel van de schoonheid op zijn kwekerij. Een klant wees eens op een van de meest verfijnde exemplaren in een veldje liefdevol gerangschikte, pastelkleurige godetia's. Opa weigerde, het beeld zou verstoord raken. Waar opa er zelf vrede mee had dat de verkopen nihil waren, spijbelde jij van school om bij bloemenwinkels toch bestellingen los te peuten. Je kwam in opstand tegen zijn lotsbestemming. Twijfelde je nooit: dit wil mijn vader niet? 'Hij ergerde zich licht aan mijn overmatige drang om er nog iets van te maken. Pakte ik vast varens in die nog maar halfwas waren. Toch liet hij me begaan. Misschien dat hij mij stil verweet dat ik zijn rol overnam, maar daarover praten was ondenkbaar.' Dacht je nooit: ik offer nu mijn eigen lot? 'Mijn enige lot wás die vader. Ik vond dat hij mijn hulp nodig had. Ik wist niet beter

of het was ook goed voor mijn eigen leven.' Eén stad verderop, in Arnhem, stond de wereld in brand. Protest en provo's waren aan jou niet besteed. Liever studeerde je hard, eenzaam. 'Ik was geblokkeerd, voelde jaloezie jegens iemand als Johnny 'The Selfkicker' van Doorn uit Arnhem. Toen ik les gaf op een benepen mavo in Dieren, kwam hij ons vermaken in de aula. Een wonder uit een andere wereld. Hij deed toen al aan rappen, *selfkicken*.' Nog geen tien jaar later trad je mét hem op. 'Op de Kweekschool bestudeerde ik Campert, Claus. Nu komen zij naar mij toe om een hand te geven. En ben ik hun gelijke. Misschien bijna wel hun meerdere, met mijn boeken.' Allemaal bereikt door hard werken en studeren? 'Nee. Zoals vader een Goddelijk visioen ervoer, beleefde ik ook een mystieke tournure. Inmiddels was ik een gelukkig docent op een gymnasium in Ede. Klassen had ik in bedwang, onder leraren was ik populair. Niets leek te ontbreken. Op een och-

tend in 1974 had ik mijn tas al onder de snelbinders gebonden. Onderaan de trap roep ik nog gedag tegen Gerda. De zon scheen door het matglazen ruitje. Verlamd stond ik op de deurmat. Een uur later kwam Gerda naar beneden en vroeg: wat doe je daar? Ik wist het niet. Ze belde de school af. Ik nam mijn lot in eigen hand. Kort daarop verscheen mijn eerste verhaal over vader.'

Achterin de kerk in Bussum bedenk ik me dat je 36 jaar was bij dat debuut. Ik ben nu 37. Mijn vrienden lachen: kroop je met je artikeltjes eindelijk een beetje uit de schaduw van je pa, word je na die AKO Prijs definitief door hem verpletterd. Ik glimlach, kijk op en glunder als ik Jan de Selfkicker zie in zijn eigen *one man show*. Je vergelijkt jezelf met hardloopster Ellen van Langen, die na afloop van haar gouden 800 meter zei dat 'niet ik liep, maar hét liep in mij'. Je zegt: 'Het schreef in mij.' Zulke, in de zaal ontzag wekkende spreuken, wissel je af met blijken van diepe twijfel. 'Met dit boek heb ik vergeefs geprobeerd mijn vader tot leven te wekken. In plaats daarvan is hij opnieuw gestorven.' Opa is onkenbaar. Voor altijd houdt hij zich op in de schaduw. Daarentegen ben jij als een brandend braambos, een licht. Als je na een optreden signeert, fluisteren mensen: *Hij is het écht! Zo tastbaar, zo toegankelijk. Schrijvers zijn meestal introvert. Al die intieme kijkjes in zijn hoofd die hij ons gunt!* Na de pauze schud je ze weer uit de mouw: 'Tegen mijn vader zei ik als jongetje: morgen ga ik

'Op de Kweekschool bestudeerde ik Campert, Claus. Nu komen zij naar mij toe om een hand te geven. En ben ik hun gelijke'

op schoolreisje! Hij: als er een morgen is jongen.' De zaal weet niet of ze moet lachen of huilen. Alle tragikomische anekdotes in je repertoire, professionele succesnummers werden ze. Toch lijkt het elke keer weer alsof ze je spontaan te binnen schieten. Authentiek. Je bent een propositie waar een marketingman van droomt. Het merk Jan Siebelink is geladen, zoals dat heet.

Doortrokken van zichzelf, ook. In alles een schrijver. Nadat de getuigen op mijn huwelijk met Frederike hun handtekening hadden gezet, klonk het vanaf de eerste rij – een beetje beteuterd: 'Maar meneer de ambtenaar, moet ik niet signeren?' Als een kind zo overdonderd ben je nog steeds door elke recensie, elke brief, elk applaus. Elk bezoekje aan Ede vertel je me welke lof je nu weer ten deel is gevallen. Een beetje bang ben je geloof ik wel geweest, niet te krijgen wat je verdiende, maar in die maanden voor de prijsuitreiking zeiden alleen

mama en vrienden het hardop. 'Hij móet die prijs krijgen. Dat zou zo terecht zijn.' Zelfs uitgever Robert Ammerlaan hilde toen het zover was. Jij niet. Je lijkt zo kalm.

En dan komen de tranen toch – maar het zijn geen gelukstranen. In de Rotterdamse boekhandel Donner stop je met voorlezen van de scène waarin de jongste broer zijn vader buitengewoon hard wijst op diens totale falen. Een 'vuile, geile klootzak' is het, die verliefd wordt op zijn schoondochter. Je was de scène vergeten. 'Ik stop', zeg je, 'anders huil ik.' In Oosterhout leest oom Hans de sterfscène voor, in zijn ogen de mooiste. Daarin herinnert de zwaar ademende, hoog piepende vader zich de eerste, heerlijke dagen met zijn grote liefde, zijn vrouw. Oom Hans krijgt een brok in zijn keel, dan huilt mama, mensen in de zaal sniffen en tenslotte huil jij ook.

Hoe kan dat? Je was er niet bij toen je ouders elkaar ontmoetten. 'Ik kan ontroerd raken van mijn eigen bedenksel', mijmer je, uitkijkend op de kasteelvijver. 'Maar het is geen bedenksel. We mochten van de predikers niet bij zijn bed in de buurt komen, omdat één blik op een ongelovige funest zou zijn voor zijn overgang naar het Paradijs. Maar ik denk, ik hoop... dat zijn leven in die laatste seconde langs is gegleden. Want op een ochtend in die dagen daarvoor vertelde hij mij dat hij had gedroomd dat hij weer gezond was. Dat hij met mij weer over een zonovergoten kwekerij had gelopen. Het was de morfine. Ik was daar toen zo verdrietig van. Nu nog.' →

→ Na je lerarenpensioen is er nu volledige financiële onafhankelijkheid. Veel mensen om mij heen zijn vooral in één ding geïnteresseerd: wat verdient je pa hier nu aan? Ik reken het ze voor en vertel erbij dat hij hier dertig jaar voor heeft gezwogen. En dat het zonder de vastigheid van zijn lerarenbaan nooit was gelukt. 'Komt bij', zeg je, 'mijn diepge-wortelde middenstandersangst dat ik niet betaald krijg. Ontslag nemen, pensioenbreuk, een eigen zaak beginnen? Ik moest er niet aandenken. Jij deed het als journalist wel. Angstig en bewonderend sloeg ik dat gade. Mijn vader deed het ook gewoon.'

Jij combineerde. 's Nachts reed je terug van een interview in Parijs om de volgende dag om zeven uur weer les te geven. Op school, waar mijn zusjes en ik ook les hadden, zocht je steeds meer de grenzen op. Je parkeerde de auto alvast met de neus richting Amsterdam, de uitgeverij, de feestjes – waarna je met de klassen deals sloot: *jongens, jullie sluipen voortijdig weg, maar niet langs de conciërge, hè?* Oeps, daar stond de kokende conrector. En je gaf al te weinig SO'tjes, in zijn ogen. Schaamtevol was je dan. Je sloeg vervelende collega's het ziekenhuis in, publiceerde een verhaal over de echtelijke ontrouw van de rector waarna die jou openlijk aan het kruis nagelde, en het maakte me alleen maar trotser op wie je daar voor mij was: de nachtrector. Ik werd een nachtlerling. Probleemloos gaf je me de sleutelbos mee, zodat ik met vriendjes in weekends door de schoolgangen kon sluipen, en op een nacht met mijn eerste liefde kon vrijen op de dikke matras in het gymlokaal.

Ik zou willen dat je er beter uitzag. Je bent energiek, maar je gezicht is de laatste maanden bleek, gezwollen. Je kleedt je niet zoals ik wil. Mijn zusjes en ik geven je een donkerblauw hemd van Emanuele Maffei voor je verjaardag, waarin je er meteen vitaler uitziet. Je belooft het te dragen op het Boekenbal, waar je dit jaar opwachting maakt als de absolute, beschroomde koning.

Wat lees ik dan in je gezicht? Niet de plaagstootjes van die kneusjes van Het Slechtste Boek van het Jaar, De Gouden Doerian, die jou deze weken op de korrel hebben. Die vind je juist wel grappig. 'Bedenk je Jan, meer serieuze vijanden loeren nu op je, en hun messen zijn geslepen', waarschuwt journalist Henk Hofland je. 'In Nederland wordt een ieder met succes vroeg of laat gevloerd.' Je lacht, pakt hem bij zijn arm, bedankt hem.

Er is wel kritiek die op jou drukt. Maar die is niet literair. Het zijn de vermanende woorden uit SGP-kringen en in het *Reformatorisch Dagblad*, die diep tot je doordringen. 'Volgens hen heb ik niets van hun wereld begrepen en dus ook niet van die van mijn vader', zeg je in Roosendaal. De wallen onder je ogen zijn lichtroze. 'En ik denk dat ze gelijk hebben. Ik ben niet gekend door God, dus kán ik het niet beschrijven. Ik trek me hun kritiek aan, omdat vader ook zo dacht. Hij kon, hij mócht zijn eigen kinderen in die laatste momenten geen wijze woorden meegeven om daarna rustig, met het oog op God gericht... integendeel, het was tot zijn laat-

ste snik een grote tuchting. Daarom ben ik ook bang voor straf. Bang, dat ik er niet goed aan heb gedaan dit te beschrijven. Ook al zit ik hier nu als moderne man en zo...'

Dan nog. Door dit boek kan in elk geval niemand opa en oma meer kwaad doen. Of toch? Een opvallend groot segment lezers concludeert dat opa een hardvochtige godsdienstwaaninnige was, een egoïst. Dat oma gek was dat ze niet bij hem wegging. Dat jij een rotjeugd had. 'Dit is mijn spagaat. De wetten van een roman eisen nu eenmaal dat ik rottige dingen in hun leven aanzet, mooie dingen wegsnoei.' Andere lezers levert dit juist herkenning op. Een man in een boekhandel vraagt je voorin zijn exemplaar te schrijven: *Ik zal het voor jou lezen*. Zijn vrouw had uitgekeken naar de roman, maar stierf aan een tumor. 'Kunt u dat dan aan?', vraagt je. Hij: 'Het zal alleen maar troosten.'

'Ik schreef mij in de longziekte van mijn vader', zeg je tot beroering van je gehoor in Groningen. Zozeer verdiepte jij je in zijn lijden dat je er astmatische bronchitis aan overhield – de aandoening die ik sinds mijn derde heb. Je hebt even gedacht: 'Dit boek zal postuum verschijnen. Eén van mijn kinderen moet het maar afschrijven.'

Straks kent half Nederland opa. Jij, na een lange, lange queeste nog steeds niet. Eén ding weet jij wel: wat succes is. Maar niet wat rust is. 'Vader is bijna lijfelijk in mij aanwezig', zeg je. Tijdens de borrel in Groningen leg ik het dilemma voor aan

'Daarom ben ik ook bang voor straf. Bang, dat ik er niet goed aan heb gedaan dit te beschrijven. Ook al zit ik hier nu als moderne man enzo...'

een theoloog. Hij ziet een oplossing. 'Na een leven vol onrust, is het volgens de bijbel de bedoeling dat je uiteindelijk rust vindt in God.' En alle succes en lof en eer? 'Dat is niet echt de bedoeling.'

Hoe hadden we ook kunnen denken dat succes rust zou brengen? De enige wijze woorden die opa ons impliciet heeft proberen mee te geven: niks mee gedaan. 'Eerst ontledigen, dan pas komt Christus in je', citeer je nog nederig uit Psalm 119. Een vermetel moment later haal je Charles Baudelaire aan. 'Gij Heere hebt mij modder gegeven, ik heb er goud van gemaakt.'

Slechts een paar woordjes herinnerde jij je van die zwijgzame vader. Daarmee schreef je een verhaal. Ik ken zoveel van je woorden. Ken ik je beter? 'Hebben we het nu Jeroen?', vraagt je. 'Ben wel een beetje moe nu.'

redactie@intermediair.nl